

підготовки педагога: знання ним світу професій і тих вимог, які висувають вони до майбутнього спеціаліста; кола професійних обмежень, які можуть стосуватися дітей з відхиленнями у розумовому розвитку; основ психотерапії й психолого-педагогічної корекції й ін. Крім того, подальшого дослідження потребує пошук і розробка ефективних для цієї категорії дітей форм і методів профорієнтаційної роботи, яка є визначальною умовою їх успішної соціалізації.

### Література

1. Власова Т.А. О детях с отклонениями в развитии / Т.А. Власова, М.С. Певзнер. – М., 1973.
2. Виноградова А.Д. Особенности личности умственно отсталого ребенка и школьника / А.Д. Виноградова // Коррекционная работа во вспомогательной школе. – Л., 1978.
3. Дульнев Г.М. Основы трудового обучения во вспомогательной школе / Г.М. Дульнев. – М., 1969.
4. Захаров Н.Н. Профессиональная ориентация школьников / Н.Н. Захаров, В.Ю. Симоненко. – М. : Просвещение, 1989. – 192 с.
5. Коломинский Н.Л. Развитие личности учащихся вспомогательной школы / Н.Л. Коломинский. – К., 1978.
6. Мирский С.Л. Особенности профессионального обучения во вспомогательной школе / С.Л. Мирский. – М., 1966.
7. Певзнер М.С. Динамика развития детей-олигофренов / М.С. Певзнер, В.И. Лубовский. – М., 1963.
8. Психолого-педагогическая диагностика : учеб. пособ. для студ. высш. пед. учеб. заведений / [И.Ю. Левченко, С.Д. Забрамная, Т.А. Добровольская и др. ; под ред. И.Ю. Левченко, С.Д. Забрамной]. – М. : Академия, 2003.
9. Порицкая Т.И. Работа воспитателя вспомогательной школы / Т.И. Порицкая // Книга для воспитателя. Из опыта работы. – М. : Просвещение, 1984.
10. Професійна орієнтація молоді: медичний і психофізіологічний аспекти / [Л.М. Сухарева, К.Е. Павлович, І.К. Рапопорт] // Гігієна і санітарія. – 2000. – № 1.
11. Турчинская К.М. Профорієнтація во вспомогательной школе / К.М. Турчинская. – К., 1976.

ГАМАНЮК В.А.

## МОВНА ПРОПОЗИЦІЯ В ШКОЛАХ НІМЕЧЧИНИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ

Мова є основним інструментом у комунікативному процесі. Тим, хто володіє однією або декількома мовами, відкриваються нові світи, широкі перспективи у професійній сфері. Крім того, мови сприяють розвитку особистості й становленню відкритої та толерантної громадянської позиції.

До Німеччини ще в ХІХ ст. був спрямований великий потік мігрантів, а в ХХ ст., особливо в його другій половині, вона стала найбільшою за кількістю мігрантів країною в Європі. Якщо на початку 50-х рр. ХХ ст. частка іноземців серед населення країни становила лише 1%, то тепер цей показник наближається до 9%, це приблизно 7,3 млн. Сюди слід додати ще 1,5 млн колишніх іноземців, які дістали громадянство, та близько 4,5 млн переселенців. Загалом у Німеччині проживає майже 15 млн осіб міграційного походження, до яких, за визначенням Федерального статистичного відомства, належать іноземці, які дістали німецьке громадянство, а також діти, один з батьків яких або обидва є іноземцями. За статистикою, майже кожен п'ятий іноземець, що мешкає в Німеччині, народився вже тут і належить до другого чи третього покоління мігрантів [1, с. 148]. Тому важливо, щоб молодь уже з перших днів перебування в школі отримувала уявлення про різнобарвність та багатомовність світу взагалі та німецького

суспільства зокрема. Така демографічна ситуація стала причиною особливого підходу до мовної політики ФРН та до мовної освіти у навчальних закладах країни.

Зважаючи на те, що Україна є сьогодні теж полікультурним суспільством, а мовне питання, особливо щодо вивчення іноземних мов та їх пропозиції у навчальних закладах, викликає більше питань, ніж відповідей, досвід Німеччини з цього погляду є корисним, а порушена проблема актуальною.

*Мета статті* полягає у вивченні мовної пропозиції в загально-освітніх закладах Німеччини різного типу, особливостей навчання іноземних мов та перспектив їх вивчення в умовах полікультурності та багатомовності суспільства.

У школах Німеччини існує багата мовна пропозиція. Порівняно з Україною, де, крім домінуючої англійської, пропонуються у значно меншому обсязі німецька, французька, іспанська, польська та угорська мови, у ФРН представлено 13 різних мов. Серед них: англійська, французька, давньо- та новогрецька, італійська, японська, латинська, польська, португальська, російська, іспанська, турецька, китайська. Глобалізація спричинила проникнення до змісту шкільної освіти колись екзотичних мов через їх значення та вплив і тому, що вони стали частиною культури Німеччини.

Європа не знає спільної для цієї частини світу мови. Оволодіння декількома мовами робить людину мобільною і з особистісного погляду, і з професійного. Крім того, знання мов відкриває нові горизонти, дає змогу отримати відомості про існування інших поглядів на звичні та повсякденні речі, на розбіжності в системі цінностей різних народів, а також дає можливість порівняти свій спосіб життя, свої уявлення про світ та своє бачення майбутнього світу з іншими. Це, у свою чергу, допомагає усвідомити свою ідентичність, сприяє розвитку національної свідомості.

Як і в усіх країнах світу, у Німеччині перевага у вивченні іноземних мов віддається англійській. На це є свої причини, серед них – її поширеність: так, для більше ніж 300 млн населення англійська мова є рідною. В епоху тотальної глобалізації роль англійської як мови науки, переговорів, фахової мови в різних міжнародних організаціях, на форумах та конференціях, у дипломатії та економічній сфері зростає з кожним днем. Вона справляє досить потужний вплив на розвиток інших мов через рекламу, запозичення термінології та використання модних слів у молодіжній мові. Не випадково з'являються так звані "мішані мови", наприклад, *Denglisch* – від назви німецької мови *Deutsch* та англійської – *Englisch*. Тож зрозуміло, що англійська мова – найпоширеніша серед іноземних мов. Вона пропонується як перша іноземна мова у всіх початкових школах і може продовжувати вивчатися за бажанням на просунутому етапі у школах різних рівнів та типів. Крім того, англійська комбінується з другою та третьою іноземною мовою за вибором, яка вивчається з сьомого класу.

В основній школі англійська є єдиною іноземною мовою, а в реальній школі з сьомого класу як друга мова пропонуються французька, російська або іспанська. У гімназіях, окрім перелічених мов, у мовній пропозиції наявні додатково ще латинська, італійська та турецька.

В об'єднаних школах як перша вивчається англійська мова, як друга мова може вивчатися французька, але в деяких школах пропонуються також японська, латинська, польська, російська, іспанська та китайська мови з 5, 7 або 9 класів. Вибір англійської мови як першої іноземної є передумовою німецько-англійського або німецько-іспанського білінгвального навчання. Якщо першою мовою обрано французьку мову, то англійська як друга є обов'язковою.

Завдяки схожості німецької та англійської мов учням вона дається досить легко. Тому на першому плані вивчення стоїть усне оволодіння мовою. Після закінчення курсу шкільного навчання учні набувають достатнього для розуміння та спілкування рівня. Навчання відбувається на матеріалі простих повсякденних ситуацій, наприклад, “У школі”, “У ресторані” тощо, і включає певний обсяг країнознавчої інформації. На старших етапах вивчення англійської в курсі мовної підготовки у гімназіях додатково вивчаються певні аспекти літературознавства, соціальні, історичні та культурні особливості Великої Британії, США та Канади.

Франція – сусід та партнер Німеччини, тож французька мова має для Німеччини неабияке значення. Це одна з найважливіших мов міжнародного спілкування, мова, якою говорять у Франції, Канаді, Бельгії, Люксембурзі, Швейцарії. Більше ніж 250 млн осіб в Європі, Америці, Африці, Азії та Океанії використовують французьку як мову адміністративного спілкування. Французька присутня майже на всіх наукових форумах та є робочою мовою у межах установ ЄС. Франція є найбільшим торговим партнером Німеччини і найбільш привабливим для німців туристичним маршрутом. Для німецької молоді французька мова відіграє важливу роль, зважаючи на той факт, що з жодною країною світу Німеччина не має такої великої кількості обмінів школярами та викладачами. Представлені також значні можливості практичного використання мови на зустрічах та злетах різноманітних франко-німецьких союзів, молодіжних груп у межах шкільного партнерства, програм обміну тощо.

На початковому етапі вивчення французька значно важче, ніж англійська, але, починаючи з восьмирічного віку, школярі засвоюють її без особливих ускладнень. Як перша мова вона виступає гарним фундаментом для подальшого вивчення інших іноземних мов. Починаючи з 3 класу мова вивчається переважно на матеріалі повсякденних ситуацій, а основна увага концентрується на розвитку навичок усного мовлення. В основній школі французька як перша вивчається лише за умови створення групи з 15 учнів, що виявили інтерес до її вивчення. Якщо першою обирається французька, то друга мова обов'язково англійська. Той, хто вивчав французьку як першу, має можливість у подальшому навчатися в умовах білінгвального навчання або у французьких гімназіях. Лише незначна

кількість реальних, об'єднаних шкіл та гімназій пропонують подальше вивчення французької як першої іноземної мови. Основна школа такої можливості взагалі не передбачає.

Французька як друга іноземна мова вивчається після англійської у всіх реальних та об'єднаних школах та гімназіях, а в об'єднаних школах та гімназіях передбачено вивчення французької також як третьої мови, починаючи з 9 класу.

Іспанська мова є мовою спілкування майже 400 млн осіб на планеті і після китайської та англійської є найбільш поширеною. Знання іспанської відкриває доступ до різних культур в Європі та поза її межами, оскільки вона дає можливість ознайомитися з регіональними відмінностями на іберійському півострові та традиціями і культурою латиноамериканських країн і тим самим сприяє міжкультурному та міжнаціональному порозумінню з націями та народностями цих регіонів.

Іспанська набуває останнім часом ваги як мова спілкування у торговельній та науковій сферах. Поряд з арабською, китайською, англійською, французькою та російською вона представлена як робоча мова в ООН та в багатьох міжнародних організаціях. Внаслідок глобалізації в економічній та політичній сферах поглибилися міжособистісні та ділові контакти з іспаномовними державами в Європі та Латинській Америці, що пробудило інтерес до вивчення іспанської мови. Іспанська є мовою поліетнічного суспільства, якими є країни Латинської Америки, тому її вивчення, ознайомлення з реаліями повсякденного життя та співіснування в умовах такого суспільства сприяє формуванню відкритого й толерантного ставлення до інших народів і культур, допомагає уникнути міжнаціональних непорозумінь.

Важко переоцінити культурне надбання людства іспанською мовою. Іспанська та латиноамериканська література, музика, кіно, живопис є невід'ємною складовою світової культурної спадщини і має міжнародне значення. Ознайомлення з нею уможливорює участь у міжкультурному діалозі. Крім того, іспанська відкриває доступ до інших романських мов.

У багатьох школах є можливість вивчати іспанську як другу, третю або четверту іноземну мову. Крім того, є приклади білінгвального навчання за участю цієї мови. Метою навчання є навчити усного та писемного спілкування й надати інформацію про спосіб життя населення Латинської Америки. В основному навчання до 10 класу орієнтоване на роботу з підручником. На старших етапах навчання до опрацювання залучаються різноманітні джерела, у яких є інформація про актуальні проблеми суспільно-політичної тематики.

Іспанська може вивчатися як друга мова в багатьох реальних, об'єднаних, професійних школах та гімназіях. Передумовою вивчення є засвоєння англійської як першої мови. Комбінація англійська/іспанська допускає навчання на вищому рівні шкільної освіти у гімназіях і дає можливість отримати документ про повну середню освіту. Тож іспанська не може вивчатися як перша мова, з 7 класу пропонується як друга іноземна мова,

а з 9 класу – як третя. Зрозуміло, що є можливість її вивчення в умовах білінгвального навчання, але кількість таких закладів освіти невелика. В деяких школах є спроби ввести португальську мову, наприклад у Державній Європейській школі Берліна (Staatliche Europa Schule Berlin), але такі випадки поодинокі і мають експериментальний характер.

Італійська мова за своєю поширеністю посідає далеко не перше місце, нею говорять близько 59 млн. Але за своїм міжнародним значенням вона навряд чи поступається провідним мовам світу. Мова – це шлях до ознайомлення з культурною спадщиною та її розуміння, а італійська культура є вагомою складовою світової культурної спадщини. Країнознавчі, мистецькі та літературні аспекти вивчення італійської мови мають велике загальноосвітнє значення. Через засвоєння мови відбувається ознайомлення з Італією як країною, що посідає особливе місце у світовій історії. Крім того, Італія – одна з країн – засновниць Європейського Союзу, тому вивчення італійської мови має у Німеччині також певний політичний підтекст. Через ознайомлення з культурою та мовою школярі виховуються як свідомі громадяни нової Європи. Італія – важливий торговельний партнер Німеччини, тому в країні дуже багато італійських та спільних італійсько-німецьких фірм і підприємств. Знання мови відкриває для молоді нові професійні шанси та можливості, тому італійська після англійської та французької мов є третьою за значенням іноземною мовою.

На початковому етапі вивчення опрацьовуються матеріали повсякденної тематики, традиції та звички у різних регіонах тощо. В умовах ЄС з'являються реальні шанси живого спілкування, тож учні мотивовані до вивчення. На просунутому етапі, окрім країнознавчих аспектів, велика увага приділяється літературі та мистецтву. Рекомендується перегляд фільмів та театральних постановок мовою оригіналу. Як перша мова італійська не вивчається, але є пропозиції щодо вивчення її як другої та третьої іноземної мови, хоча й не в усіх школах.

Дружні стосунки з Італією знайшли відображення у наявності тісних зв'язків між школами, вищими навчальними закладами різної спрямованості, підприємствами та містами. У країні існують італійсько-німецькі об'єднання, спілки та союзи. Інтенсивними є обміни школярів, викладачів, студентів та проведення виробничих практик у межах проектів ЄС, завдяки яким школярі можуть навчатися в італійських школах протягом одного року. Отримані в школі знання італійської мови є передумовою подальшого навчання за спеціальностями “Романістика”, “Археологія”, “Музика”, “Історія мистецтв” у вищих навчальних закладах країни.

Майже 145 млн вважають російську рідною мовою, вона є мовою спілкування на території від Білорусі до Тихого океану. Росія сьогодні є безпосереднім сусідом Німеччини і її економічним партнером, тому співробітництво у різних сферах суспільного життя та необхідність залучення російських партнерів у процес подальшої інтеграції стало підставою для дедалі більшої пропозиції російської мови у школах ФРН. Крім того, російська є однією з мов адміністративного спілкування ООН та Ради Європи, що, у свою чергу, додає їй ваги як мові міжнаціонального спілкування.

Протягом тривалого часу російська як мова міжнародного спілкування використовувалась у сфері науки і техніки, останнім часом у зв'язку зі злетом торговельних відносин між Росією та Німеччиною вона активно використовується у сфері економіки, перспективними є сьогодні також і такі сфери, як: туризм, партнерство між містами та програми обміну між школами, вищими навчальними закладами та молодіжними спілками. Крім того, міграція громадян колишнього Радянського Союзу, які є носіями російської мови, до країн Європи спричинила введення у школах деяких щільно заселених мігрантами регіонів Німеччини російської мови як іноземної. На прикладі мігрантів, які за походженням не тільки росіяни, але й українці, грузини, татари, представники інших національностей, можна бачити значення російської мови як мови спілкування в умовах відкритого суспільства, коли "чуже" не відлякує, а збагачує [2].

Російська мова не набагато важча за французьку. Значна увага приділяється письму та відпрацюванню простих висловлювань на матеріалі звичних повсякденних ситуацій. Таким чином створюються передумови для читання у подальшому великих російських письменників та поетів мовою оригіналу. Сучасне навчання російській мові враховує також і нові суспільні умови. Однією з цілей навчання є підготовка до спільного проживання та до співпраці з носіями російської мови, ознайомлення з їх системою цінностей та способом життя, що має сприяти гармонізації відносин між представниками різних етнічних груп.

Російська мова як друга іноземна пропонується в багатьох реальних, об'єднаних, професійних школах та гімназіях, особливо у східних землях Німеччини, що пов'язано з недавнім історичним минулим. Комбінація англійська/російська вважається достатньою для отримання документа про середню освіту. Існують також можливості білінгвального навчання, але це велика рідкість. З 9 класу російська мова може вивчатися як третя іноземна.

Польська – мова сусідньої держави, якою з 2004 р. розмовляє майже 38 млн мешканців ЄС. Для Польщі Німеччина є сьогодні найближчим та стабільним стратегічним партнером. Але історичне минуле залишило багато відкритих болючих питань, тому примирення та порозуміння між двома країнами мають фундаментальне значення для розбудови нових гармонійних стосунків як на державному, так і на особистісному рівні. Цей процес потребує залучення молодого покоління, а це означає, що навчання польській мові та культурі у межах шкільної освіти могло б багато в чому допомогти, бо для порозуміння необхідно подолати наявні мовні та культурні бар'єри.

Польська мова як друга, а найчастіше як третя іноземна мова особливо популярна у прикордонних регіонах. Раніше вона сприймалася виключно як мова мігрантів, викладалася у змішаних класах, де її вивчали як носії мови, так і ті, хто вивчав її як іноземну. Але на сьогодні ситуація дещо змінилася як з політичного, так і з соціального погляду. Польська тепер є мовою, яка дає більше шансів на працевлаштування. Крім того, учні навіть з посередніми знаннями польської мови мають можливість

підтримувати контакти з носіями, а разом зі зміцненням контактів зростає й інтерес до вивчення мови.

Вчителі польської мови ставлять собі за мету не тільки навчити спілкування, вони вважають одним із важливих завдань пробудити інтерес до вивчення польської мови, залучити учнів до живого спілкування з носіями мови, для чого на зустрічі запрошуються представники польської національності, найчастіше це мігранти, діти яких навчаються у німецьких школах.

Польську мову як другу іноземну пропонується вивчати з 7 класу насамперед носіям мови. Як третя іноземна мова вона може вивчатися, починаючи з 9 класу, а в гімназіях вона є частиною так званої “концепції багатомовності” [2]. Європа говорить багатьма мовами, добре, коли молодь відкрита для інших мов та культур і намагатиметься їх зрозуміти. Тож, вивчаючи першою англійську, другою – французьку, а третьою – польську, молодь тим самим ознайомлюється з трьома великими мовними групами європейського континенту: германською, романською та слов'янською. Але, як зауважують німецькі дослідники, пропозиції щодо вивчення польської мови незначні за своєю кількістю і зосереджуються переважно у східних регіонах Німеччини [4].

Турецька є державною мовою Республіки Туреччина з населенням понад 70 млн, нею спілкується населення турецького походження у Болгарії, Греції, деяких регіонах колишньої Югославії. Турецька мова поширюється в Німеччині досить швидко, тому що турецька спільнота вже декілька десятиліть поспіль становить найбільшу групу ненімецького походження. Приблизно 6 млн осіб турецького походження використовують турецьку мову як другу або мову спілкування разом з німецькою чи рідною мовами. Майже 3 млн прямо чи опосередковано пов'язані з мовою та культурою Туреччини або використовують турецьку як мову ділового спілкування.

У шкільній практиці носії мови обирають турецьку другою іноземною мовою і навчаються разом з тими, хто не має жодного уявлення про неї. Але такий стан речей не відлякує, а навпаки. Вчителі використовують різні форми та методи роботи, а учні допомагають і підтримують один одного. Головне завдання вчителів вбачають у систематизації знань носіїв мови та систематичному навчанні новачків. На старших етапах основним є навчання усного мовлення. Важливу роль у навчанні турецької мови у 11–13 класах гімназії відіграє театр і література, але паралельно використовуються і сучасні медійні засоби, вітається отримання інформації з друкованих видань, інтернет-сторінок, телебачення турецькою мовою.

Якщо англійська обрана першою іноземною мовою з 3 класу, то турецька може вивчатися як друга з 7 або як третя з 9 року навчання. Така пропозиція є в багатьох реальних, об'єднаних школах та гімназіях.

Інших обмежень щодо комбінації мов не існує, крім того, деякі гімназії внесли турецьку мову до планів вищого ступеня шкільної освіти. Існують також і школи з поглибленим вивченням турецької, але їх небагато й вони знаходяться в регіонах, що густо населені громадянами

турецького походження. До таких можна віднести Державну європейську школу Берліна, де учні вже на рівні початкового навчання здобувають мовну освіту диференційовано, тобто як рідну мову та мову партнера [2].

З 7 до 10 класу заняття з окремих предметів проводяться в таких школах частково турецькою мовою. Серед пропонованих дисциплін “Історія” або “Суспільствознавство”, “Географія”, “Біологія”, а також “Фізична культура” у гімназіях. Такий підхід пояснюється тією обставиною, що кожен четвертий мешканець Берліна має турецьке коріння, а в 2006 р. лише в Берліні 2350 осіб дістали німецьке громадянство.

У цій школі викладається також і грецька мова на таких самих умовах. Це один з експериментальних проєктів і за планом у 2008/09 н. р. були вперше вручені атестати з внесенням до них грецької мови як третьої іноземної.

Японська мова як іноземна набуває сьогодні у Німеччині великої популярності. Більше ніж 100 млн вважають японську рідною мовою. Японія, як потужний експортер, справляє сьогодні значний вплив на економічний та політичний розвиток не тільки азійських країн, а й усього світу, тому знання японської є без перебільшення запорукою сталих контактів з цією країною у багатьох сферах життя. Японська мова як іноземна надає учням можливість ознайомитися з однією з неєвропейських мов і відкриває тим самим нові перспективи і в засвоєнні інших іноземних мов, і у сфері професійного життя, тому що таким чином вони набувають певного досвіду щодо азійської культури. Завдяки вивченню японської учні наближаються до відмінної за багатьма показниками японської культури, способу життя та системи цінностей японців. У подальшому такий міжкультурний досвід сприятиме вдалій комунікації з носіями мови, бо саме країнознавчий та міжкультурний аспекти покладені в основу вивчення японської як іноземної.

Японська рекомендована як третя мова і не має жодних обмежень щодо комбінацій першої та другої мови, але вже є спроби вивчення японської як другої за умови, що першою мовою обирається англійська.

Ще однією мовою, яка не мала такої ваги у попередні часи, є китайська. Хоча цією мовою користується у світі найбільша кількість людей, і китайська вже протягом тривалого часу є однією з шести робочих мов ООН, до цього часу вона не привертала до себе стільки уваги. Це пов'язано з надзвичайно стрімким піднесенням китайської економіки, зі зростанням її ролі як держави-експортера, міграційними процесами, створенням значної кількості спільних проєктів у різних галузях та глобалізацією у світі взагалі.

Китайська мова сильно відрізняється від європейських мов, бо вона складається з двох відносно незалежних одна від одної систем писемної та розмовної мови. Крім того, засвоїти ієрогліфи не так легко, тому на початковому етапі навчання пріоритетним є вивчення саме розмовної мови. Перевагою китайської мови є відносна нескладність граматики. Як і у випадку з японською мовою, першочергове завдання полягає в засвоєнні міжкультурних компонентів через значні відмінності європейської



культури від китайської. Китайська пропонується у школах Німеччини як третя мова у 8–10 класах.

Вивчення давніх мов у курсі шкільної мовної освіти є сталою традицією в Німеччині. Хоча останнім часом тривають дискусії щодо доцільності вивчення давніх мов через те, що це мертві мови і вони не можуть слугувати засобом комунікації, у навчальних планах шкіл підвищеного типу ці мови залишаються. Науковці наголошують на тому, що вивчення цих мов сприяє свідомому вивченню сучасних мов, дає можливість більш глибоко зрозуміти культуру античності, розібратися з ключовими історичними, політичними, філософськими, поетичними ідеями та положеннями, що, зрештою, сприятиме в подальшому гармонійному розвитку особистості.

На відміну від вивчення живих іноземних мов, при вивченні класичних метою навчання є не комунікативна спроможність, а сприйняття, розуміння та переклад текстів рідною мовою, що сприяє розвитку мовної й мовленнєвої компетенції. Крім того, робота з античними текстами – це ще й засвоєння певної загальної інформації, фактів історії, реалій та умов існування античного світу.

У процесі навчання давніх мов основна увага приділяється роботі з текстами та розвитку навичок інтерпретації, роботі над граматичною будовою мов, що в майбутньому допоможе зрозуміти будову сучасних мов, а у випадку з латинською – усіх романських мов. Користь полягає ще й у тому, що значна кількість термінів походить з цих мов, а це означає, що у майбутньому полегшується розуміння фахових текстів. Робота над текстами стимулює розвиток аналітичного мислення завдяки структурному аналізу мовної системи та свідомому порівнянню мертвих мов із сучасними [2].

Вивчення давніх мов є передумовою подальшого навчання у вищих навчальних закладах за певними напрямками. Латинська мова необхідна для здобуття таких спеціальностей, як: класична археологія, теологія, грецька мова, індогерманістика, історична лінгвістика, а також історія мистецтв, музика та деякі педагогічні спеціальності. Грецька мова як іноземна має вивчатися у межах шкільної освіти для таких спеціальностей, як: “Класична археологія”, “Теологія”, “Латинська мова” та “Індогерманістика”.

У багатьох гімназіях давні мови є обов’язковим компонентом мовної освіти. Згідно з навчальними планами вивчення латинської як другої іноземної пропонується розпочинати у 5 класі, якщо з 3 класу обирається англійська як перша. Як третя мова може обиратися давньогрецька або французька.

В об’єднаних школах та гімназіях неklasичного типу латину вивчають з 7 або з 9 класу як другу іноземну мову, але як предмет за вибором, а не як обов’язковий предмет.

**Висновки.** Мовна пропозиція у школах Німеччини досить широка, що спричинено полікультурністю та багатомовністю суспільства. Мігранти, що давно мешкають на території ФРН, та діти-мігранти, що народилися вже в Німеччині, мають можливість вивчати рідну мову як

другу іноземну або в межах білінгвального навчання. У мовній палітрі Німеччини навіть на шкільному рівні представлені як традиційні, так і досить екзотичні для Європи мови з ряду причин: через значну кількість мігрантів – носіїв цих мов у суспільстві (турецька, грецька, російська та італійська мови); через значення країн, де ними говорять, для розвитку світової економіки та глобалізаційних процесів (китайська та японська); через політику сусідства (польська, чеська); через популярність туристичних маршрутів (іспанська, португальська); через професійний інтерес та через давні традиції (латина, давньогрецька).

Основним при вивченні живих іноземних мов є комунікативний аспект. До роботи залучаються як традиційні методи та форми навчання, так і сучасні. У межах шкільної мовної освіти вивчаються дві, а іноді й три іноземні мови, починаючи з класу, але останнім часом іноземна мова пропонується до вивчення вже з початку навчання в школі.

Першою мовою рекомендовано вивчати англійську, але деякі школи пропонують французьку. Що стосується другої та третьої іноземної мов, то вони обираються учнями самостійно й можуть комбінуватися по-різному.

Мета такого підходу до мовної пропозиції є формування толерантного ставлення до інших мов та культур, а також створення оптимальних умов для вдалої комунікації у багатомовному суспільстві.

### Література

1. Факти про Німеччину. – Франкфурт-на-Майні : Зоціететс-Ферлаг, 2008. – С. 147–148.
2. Bildung für Berlin: Fremdsprachenwahl in der Grundschule und in den weiterführenden Schulen [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.berlin.de/sen/bwf>.
3. Die europäische und internationale Dimension im Schulwesen: Eurydice-Deutschland-(2006\07) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www.eurydice.org](http://www.eurydice.org).
4. Fremdsprachenunterricht in Europa – der Beitrag der Schulen und der Schulpolitik in der Bundesrepublik Deutschland. – Rede des Ministers Prof.Dr.Kauffold (Mecklenburg-Vorpommern) an Konferenz “Kleine und große Sprachen im (zusammen)wachsenden Europa. – 2001. – Von 8–10. – November.

ГУЗ К.Ж.

## БАЗОВИЙ ПРЕДМЕТ СТАРШОЇ ШКОЛИ

Питання про базові предмети профільної школи порушується у двох документах: у наказах МОН України “Про внесення змін до наказу МОН України № 132 від 23.02.2004 р. “Про затвердження Типових навчальних планів загальноосвітніх навчальних закладів 12-річної школи” від 05.02.2009 р. № 66 [1] та “Про затвердження нової редакції Концепції профільного навчання у старшій школі” [2] від 11.09.2009 р. № 854. Проте чітке визначення поняття “базовий предмет” у цих документах відсутнє, як і обґрунтування його на основі базового навчального плану згідно з Державним стандартом освіти.

**Мета статті** – розкрити зміст терміна “базовий предмет”.

У профільних загальноосвітніх навчальних закладах передбачається опанування змісту на різних рівнях: 1) рівень стандарту – обов’язковий рівень навчальних предметів; 2) академічний рівень – обсяг змісту, достатній для подальшого вивчення предметів у вищих навчальних